

U LABIRINTU NOVE DIREKTIVE O AUTORSKOM PRAVU U DIGITALNOM OKRUŽJU

ANNEMARI ŠTIMAC

Knjižnice grada Zagreba – Knjižnica
Vladimira Nazora
annemari.stimac@kgz.hr

Direktiva je zakonodavni akt kojim se utvrđuje cilj koji sve države članice Europske unije moraju ostvariti. Međutim, svaka država samostalno odlučuje o načinu na koji će ostvariti taj cilj. *Direktiva (EU) 2019/790 o autorskom pravu i srodnim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu* predložena je u rujnu 2016. godine. Izglasana je 26. ožujka 2019. u Europskom parlamentu. Vijeće ministara potvrdilo ju je 15. travnja 2019., nakon čega je objavljena u *Službenom listu Europske unije* te je stupila na snagu 7. lipnja 2019. godine. Države članice sada imaju dvije godine da nacionalno zakonodavstvo usklade s *Direktivom*.

Ova direktiva donesena je kao odgovor na brzi tehnološki razvoj svijeta u kojemu živimo, a u kojemu postoji pravna nesigurnost povezana s upotrebom djela i drugih predmeta zaštite u digitalnom okružju. Direktivom o autorskom pravu u digitalnom okružju predviđaju se pravila za prilagodbu određenih iznimaka i ograničenja autorskog prava i srodnih prava u digitalnim okružjima.¹ Riječ je o najvećoj reformi autorskog prava od 2001. godine kada je donesena tzv. *Info-Soc direktiva* (službenog naziva *Direk-*

tiva o usklađivanju određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informacijskom društvu, 2001/29/EZ). U obliku u kojemu je sada prihvaćena donosi određeni napredak za sveučilišta (u *Direktivi*: istraživačke organizacije), knjižnice, muzeje, arhive, ustanove filmske ili audiovizualne baštine (u *Direktivi*: institucije kulturne baštine).

KOJE TO NOVOSTI DONOSI DIREKTIVA?

Iako su zapravo članak 15. (omogućavanje nakladnicima tiskanih izdanja da traže naknadu za korištenje njihovim publikacijama na internetu) i članak 17. (mjere praćenja sadržaja na mrežnim platformama kojima bi se pomoglo nositeljima prava u ostvarivanju naknada i kontroli distribucije sadržaja) oni koji su podignuli prašinu u javnosti, ovaj će se rad pozabaviti člancima koji su ključni za istraživačke organizacije i baštinske ustanove. U kratkim crtama iznijet će se iznimke ili ograničenja za korištenje tehnologijama rudarenja teksta i podataka, korištenje djelima koja su nedostupna na tržištu te očuvanje kulturne baštine.

Rudarenje teksta i podataka (čl. 3. i 4.), odnosno automatizirana računalna analiza informacija, omogućuje obradu velikih količina podataka radi stjecanja novih znanja, izrade stručnih radova i slično.² Katkad ove radnje mogu uključivati radnje zaštićene autorskim pravom. *Direktiva* predviđa dopuštenje za rudarenje teksta i podataka radi znanstvenog istraživanja. To mogu činiti istraživačke organizacije i baštinske ustanove ako imaju zakonit pristup djelima. Kopije djela koje nastaju tim procesom moraju se sigurno

pohraniti i mogu se čuvati za potrebe znanstvenog istraživanja i provjeru rezultata. Nositeljima prava dopuštena je primjena određenih mjera osiguranja, no poziva ih se na međusobni dijalog s ustanovama kako bi se postigao dogovor koji je svima koristan.

Za ustanove kulturne baštine najvažniji je članak 6. koji govori o očuvanju kulturne baštine i prema kojemu bi se tim ustanovama dopustilo da umnožavaju djela ili druge predmete zaštite u mjeri koja je potrebna za takvo očuvanje. Dopuštenje da se reproduciraju djela kako bi se riješio problem tehnološke zastarjelosti ili propadanja postoji već u *Zakonu o autorskom pravu i srodnim pravima*.³ Novost koju donosi ovaj članak jest mogućnost da ustanove, ako ne raspolažu tehničkim sredstvima da poduzimaju takve radnje, mogu zatražiti pomoć drugih kulturnih ustanova. Time im se daje prostor za dijeljenje opreme za digitalizaciju bilo digitalno bilo prekogranično. Otvara im se mogućnost da na temelju ugovora s vanjskim suradnicima stvaraju digitalne kopije.

Problemi digitalizacije postoje upravo zbog odobrenja koje je potrebno dobiti od nositelja prava, za svako djelo pojedinačno i za svakog autora ponaosob. Kako bi se olakšao taj postupak, jedan od pokušaja olakšavanja bila je i *Direktiva o korištenju djelima siročadi*.⁴ Direktiva o jedinstvenome digitalnom tržištu rješava slučaj djela i drugih predmeta koji su nedostupni na tržištu, odnosno rasprodanih izdanja (čl. 8. – 11.). Nedostupnim se djelima smatraju djela koja nisu dostupna javnosti uobičajenim trgovinskim kanalima nakon uloženoga razumnog napora da se to utvrdi. Predviđa se da će organizacije za kolektivno ostvarivanje prava

moći s ustanovom kulturne baštine sklopiti licenciju za nekomercijalne svrhe kako bi mogle reproducirati, distribuirati ili staviti na raspolaganje javnosti djela koja su nedostupna na tržištu, ali su trajni dio zbirke određene ustanove.

Posljednja odredba koja se odnosi na baštinske ustanove govori o pravima na djela vizualne umjetnosti u javnoj domeni (čl. 14.). Djela koja su javno dobro podrazumijevaju da je rok zaštite istekao i svaki materijal koji je nastao reprodukcijom tih djela ne podliježe autorskom pravu ili srodnim pravima, osim ako materijal koji nastaje nije autorova izvorna intelektualna tvorevina. Kada se primjerice fotografira djelo koje je javno dobro, nad tim reprodukcijama ne može se zahtijevati autorsko pravo. Ustanove kulturne baštine neće moći zatražiti autorsko pravo nad digitalnim reprodukcijama djela koja su javno dobro, a koja se nalaze u njihovim zbirkama.

Može se zaključiti da bi ova direktiva mogla donijeti mnogo dobrog baštinskim ustanovama pod uvjetom da se dobro prenese u naše zakonodavstvo.

BILJEŠKE

¹ Europski parlament i Vijeće Europske unije, „Direktiva (EU) 2019/790 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. travnja 2019. o autorskom pravu i srodnim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu i izmjeni direktiva 96/9/EZ i 2001/29/EZ“, 17. svibnja 2019., *Službeni list Europske unije* L 130/92 (2019), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:32019L0790&from=EN> (pristupljeno 26. rujna 2019.).

² Isto.

³ Hrvatski sabor, „Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima“, 25. listopada 2018., *Narodne novine* 96/2018, <https://narodne-novine.nn.hr/clanci/slu->

zbeni/2018_10_96_1855.html (pristupljeno 20. rujna 2019.).

⁴ Europski parlament i Vijeće Europske unije, „Direktiva 2012/28/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2012. o određenim dozvoljenim korištenjima djela siročadi“, 27. listopada 2012., *Službeni list Europske unije* L 299/5 (2012), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:32012L0028&from=PL> (pristupljeno 20. rujna 2019.).

LITERATURA

Europski parlament i Vijeće Europske unije, „Direktiva 2012/28/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2012. o određenim dozvoljenim korištenjima djela siročadi“, 27. listopada 2012., *Službeni list Europske unije* L 299/5 (2012), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:32012L0028&from=PL> (pristupljeno 26. rujna 2019.).

Europski parlament i Vijeće Europske unije, „Direktiva (EU) 2019/790 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. travnja 2019. o autorskom pravu i srodnim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu i izmjeni direktiva 96/9/EZ

i 2001/29/EZ“, 17. svibnja 2019., *Službeni list Europske unije* L 130/92 (2019), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019L0790&from=hr> (pristupljeno 26. rujna 2019.).

Hrvatski sabor, „Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima“, 25. listopada 2018., *Narodne novine* 96/2018, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_10_96_1855.html (pristupljeno 20. rujna 2019.).

IN THE LABYRINTH OF A NEW DIRECTIVE ON COPYRIGHT IN THE DIGITAL ENVIRONMENT

In March 2019, the European Parliament adopted the Directive on copyright and related rights in the Digital Single Market. The Directive was proposed in 2016 and drew great attention and brought about many discussions. This paper will attempt to familiarise with the articles relating to heritage institutions and the novelties implemented by the Directive.